

ҚР Бюджет балансы

ҚАЗАҚСТАН
ҚАРЖЫГЕРЛЕР
ҚАУЫМДАСТЫҒЫ

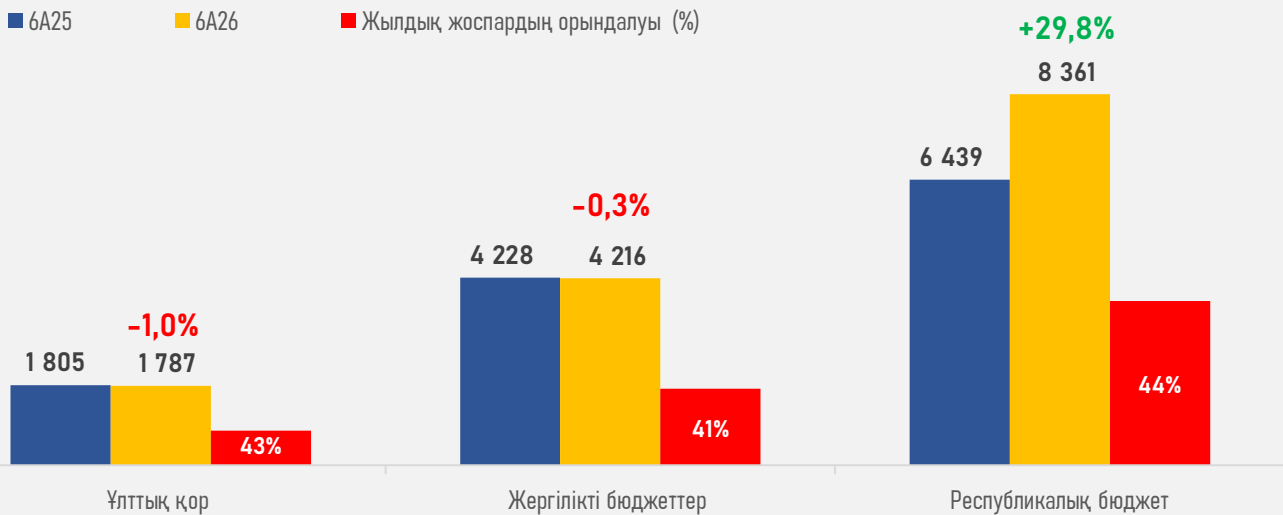
АССОЦИАЦИЯ
ФИНАНСИСТОВ
КАЗАХСТАНА

2025 жылдың бірінші жартыжылдығының нәтижелері

Кезеңнің негізгі үрдістері

- Бірінші жарты жылдық қорытындысы бойынша, елдегі жиынтық салық түсімдері 15,2%-ға өсіп, Т14,4 трлн-ға жетті (өткен жылғы 11,2%-дан жеделдей түсті).
- Жартыжылдықтағы барлық абсолюттік өсімді республикалық бюджет (РБ) қамтамасыз етті (+Т1,9 трлн немесе +29,8%), ал Ұлттық қорға түсетін түсімдер (-1,0%) мен жергілікті бюджеттер (-0,3%) іс жүзінде өзгерген жоқ. Осылайша, кіріс базасының өсуі республикалық деңгейде едәуір шоғырлана түсті.
- РБ салықтары өсімінің шамамен 95%-ын ҚҚС (+Т1,2 трлн немесе +43,1%), КТС (+Т328 млрд немесе +16,1%) және мұнайға жатпайтын ПҚӨС (+Т320 млрд немесе +59,9%) қамтамасыз етті.
- ҚҚС динамикасы мөлшерлеменің көтерілуі, салық базасының кеңеюі және әкімшілендірудің күшеюі сияқты жиынтық әсерді көрсетеді. КТС өсуі кәсіпорындардың ағымдағы қаржылық нәтижелерінің нашарлауына қарамастан, салық төлемдерінің уақытша кідірісімен, оның ішінде неғұрлым табысты 2025 жылдың нәтижелерімен, сондай-ақ жиналудың жақсаруымен байланысты болуы мүмкін. Мұнай өндірушілерінің ПҚӨС өсуі металдар нарығындағы қолайлы баға конъюнктурасымен қолдау тапты.
- ЖБ-де КТС (-9,9%) және мүлік салығы (-5,2%) бойынша түсімдердің қысқаруы негізінен акциздердің өсуімен (+29,9%) өтелді. Мұндай динамика акцизделетін тауарлардан түсетін түсімдердің айтарлықтай артуы кезінде өңірлердің меншікті салық базасының әлсіздеу кеңейгенін көрсетеді.
- Ұлттық қорда мұнай секторынан түскен КТС өсімі (+60,8%) ПҚӨС (-47,9%) пен өнімді бөлу бойынша түсімдердің (-8,7%) қысқаруымен, өндіру көлемінің төмендеуі аясында (бірінші жартыжылдықта -8,4%) жойылды. Мұнай бағасының жоғары болуы мұнай-газ секторының өндірістік көрсеткіштерінің нашарлауын ішінара ғана өтеді.
- Жиынтық шығыстар (РБ+ЖБ) 8,6%-ға өсіп, Т19,0 трлн-ға жетті, бұл өткен жылғы 13,3%-ға қарсы көрсеткіш, ол тікелей бюджеттік шығыстар динамикасының әлсіреуін көрсетеді.
- Бұл ретте бюджет жүйесінің екі деңгейінде де баяулау байқалды: РБ шығыстары 7,6%-ға қарсы 5,1%-ға, ЖБ — 21,6%-ға қарағанда 6,7%-ға өсті. Шығыстар құрылымы ағымдағы және қаржылық операциялар жағына қарай ауысуын жалғастырды.
- РБ-да негізгі өсім борышқа қызмет көрсетуге (+Т433 млрд немесе +26,2%), әлеуметтік көмек пен қамсыздандыруға (+Т387 млрд немесе +12,9%) және қорғанысқа (+Т307 млрд немесе +73,6%) тиесілі болды. Өсімінің барған сайын айтарлықтай үлесін міндетті және басым бағыттар қалыптастырып келеді, бұл бюджеттің шығыс бөлігінің икемділігін біртіндеп азайтады.
- ЖБ-де шығыстардың кеңеюі инфрақұрылымдық және қаржылық міндеттемелер жағына қарай ауысты. Ең байқаларлықтай өскені, қарыздарды өтеуге арналған шығыстар (+Т172 млрд немесе +188,2%), трансферттер (+Т153 млрд немесе +46,0%) және ТКШ (+Т143 млрд немесе +16,4%).
- Ұлттық қордан бөлінетін кепілді трансферттің айтарлықтай қысқаруы аясында (Т3,1 трлн-нан Т1,9 трлн-ға дейін) борыштық қаржыландырудың рөлі артты.
- Бірінші жартыжылдықтағы шоғырландырылған бюджет тапшылығы өткен жылғы Т2,9 трлн-нан Т2,4 трлн-ға дейін төмендеді, алайда жаңа қарыз алу көлемі Т3,4 трлн-нан Т3,7 трлн-ға дейін ұлғайды.
- Нәтижесінде, мемлекеттік борыш Т40,9 трлн-ға дейін өсті (+14,7%), ал оған қызмет көрсету шығыстары айтарлықтай ұлғайды — Т2,1 трлн-ға дейін (+26,3%), бұл міндеттемелер көлемінің өсуін және қатаң пайыздық шарттар жағдайында жаңа қарыз алу құнының жоғары екенін көрсетеді.
- Осылайша, Ұлттық қор қаражатын пайдаланудың қысқаруы біртіндеп анағұрлым қымбат нарықтық қаржыландырумен алмастырылуда, бұл бюджеттің пайыздық шарттарға сезімталдығын арттырып, бұрын жинақталған борышқа қызмет көрсету үшін қажетті шығыстар үлесін ұлғайтады.

Ел бойынша салық түсімдері *

Салық түсімдерінің кеңейтілген құрылымы

* Деректер көзі: ҚР Қаржы министрлігінің сайты

© Қазақстан қаржыгерлерінің қауымдастығы, 2026

Бағыттар бойынша мемлекеттік бюджет шығыстары (РБ+ЖБ) *

Республикалық бюджет

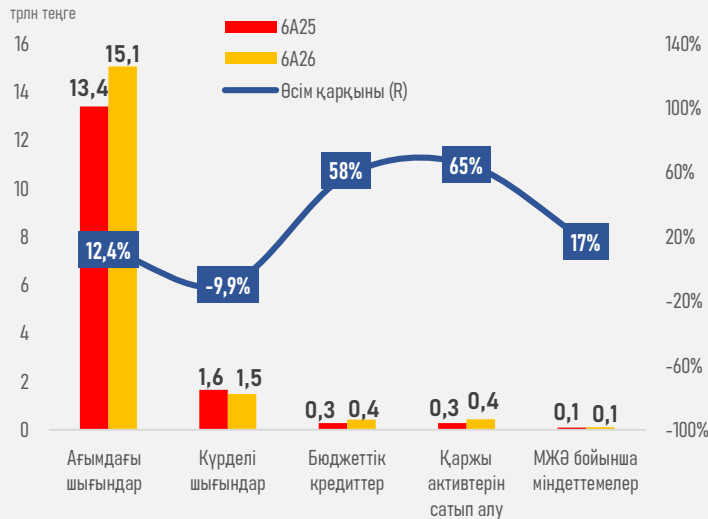

Жергілікті бюджеттер

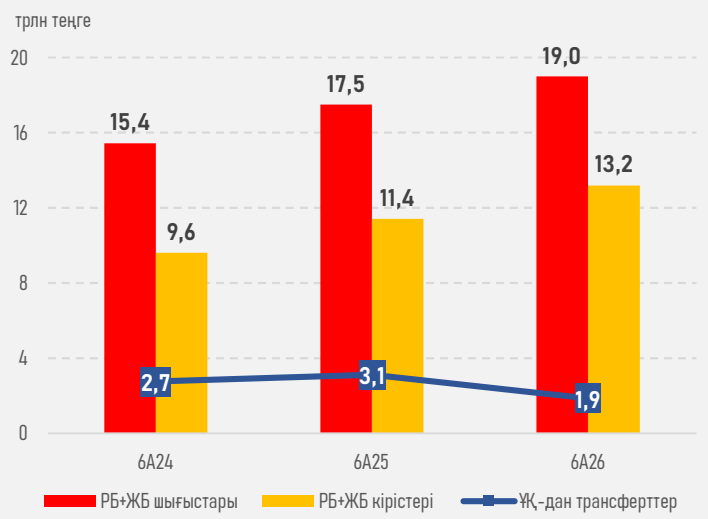

Шығыстардың жіктелуі және бюджеттік баланс

Мем.бюджет шығыстарының экономикалық жіктеуі

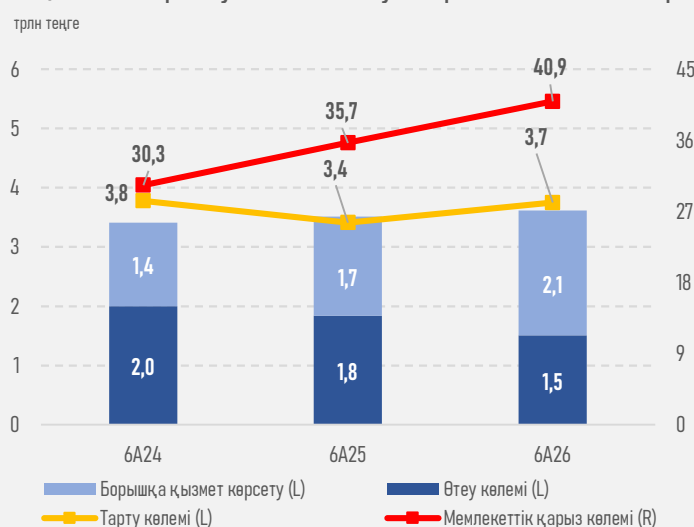

Мем.бюджеттің кірістері мен шығыстары

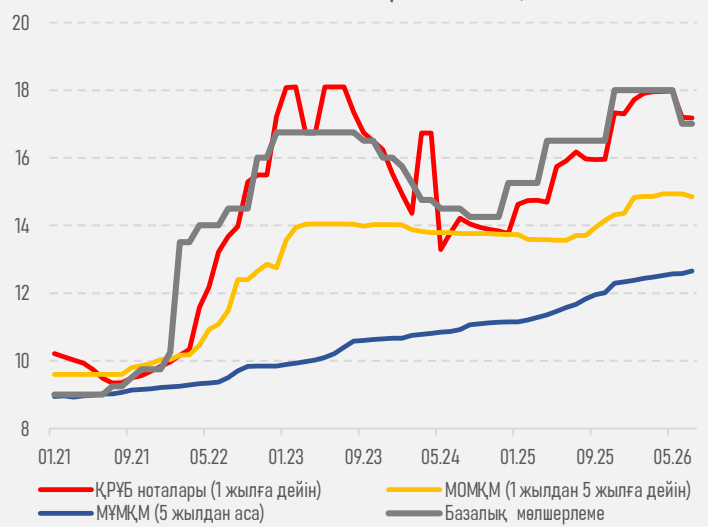

МБҚ бойынша тапшылықты қаржыландыру және кірістілік

Қызмет көрсетуге және өтеуге арналған шығыстар

Теңгемен МБҚ бойынша тиімді кірістілік (олардың көлемінің 86%)

* Деректер көзі: ҚР Қаржы министрлігінің сайты

Резюме

2026 жылдың бірінші жартыжылдықтың қорытындысы бойынша фискалдық ұстаным бір жыл бұрынғыға қарағанда анағұрлым теңгерімді болып көрінеді. Меншікті кірістердің өсімі шығыстардың динамикасынан озып келеді, Ұлттық қордан бөлінетін трансферттер көлемі айтарлықтай қысқарды, ал бюджет тапшылығы (бір жыл бұрынғы Т2,9 трлн-нан Т2,4 трлн-ға дейін) төмендеді. 2026 жылғы болжамды ЖІӨ-ге шаққанда бұл 1,3%-ға сәйкес келеді, бұл қолайлы деңгейде қалып отыр.

Кіріс бөлігінің жақсаруының маңызды факторы салық параметрлерінің өзгеруі ғана емес, сонымен қатар ресми салық базасының кеңеюі болды. Жартыжылдықта бұрын тіркелмеген 546 мыңға жуық жеке тұлғаның қызметі заңдастырылды, өзін-өзі жұмыспен қамтығандарды ескергенде бизнес субъектілерінің саны 499 мыңнан астам адамға өсіп — 2,9 млн-ға жетті, ал ҚҚС төлеушілер саны 158,2 мыңды құрады. Бұл салық түсімдерінің әлеуетті тұрақтылығын арттырады, өйткені қосымша кірістің бір бөлігі бұрын есепке алынбаған экономикалық белсенділікті тарту есебінен қалыптасады.

Бұл ретте кіріс бөлігінің жақсаруы бюджет жүйесінің деңгейлері арасында біркелкі бөлінбеген. Негізгі өсім республикалық деңгейде қалыптасады, ал жергілікті бюджеттер мен Ұлттық қорға түсетін түсімдер тежеулі күйінде қалып отыр. Бұл ағымдағы шоғырландырудың барынша мұнайға қатысты емес салық базасын кеңейту мен әкімшілендіруге сүйенетінін білдіреді, ал кірістердің өңірлік және шикізаттық көздері әзірге салыстырмалы жақсаруды көрсетіп отырған жоқ.

Сонымен қатар, мөлшерлемелерді көтеру мен әкімшілендіруді күшейтудің әсері біртіндеп жоғары салыстыру базасына ауысатын болады. Сондықтан кірістердің өсуінің ағымдағы қарқынын сақтау экономикалық белсенділікті одан әрі кеңейтуді талап етеді.

Сондай-ақ, мемлекеттік шығыстардың сипаты да өзгеруде. Олардың жалпы өсуі баяулайды, алайда капиталдық шығыстардың қысқаруы (-9,9%) жағдайында бюджет ішінде ағымдағы міндеттемелер мен қаржылық операциялардың рөлі арта түсуде. Бұл ретте бюджеттік несиелеу мен қаржылық активтерге салымдар ұлғаяды, яғни мемлекеттік қолдаудың бір бөлігі тікелей капиталдық шығыстар шеңберінен тысқары ауысуда.

Ең маңызды орта мерзімді шектеу қарызға қызмет көрсету құнының өсуі бола бастады. Шамамен Т40,9 трлн немесе болжамды ЖІӨ-нің 22% мөлшеріндегі мемлекеттік қарыз кезінде оның абсолютті мөлшері әзірге салыстырмалы түрде қалыпты күйінде қалып отыр. Алайда, қызмет көрсету шығындары жартыжылдықтың өзінде Т2,1 трлн-ға немесе барлық бюджет шығындарының шамамен 11%-ына жетті, бір жыл бұрын бұл көрсеткіш 9,6% болатын. МБҚ бойынша кірістілік жоғары болған жағдайда, борыштың өзі қалыпты қарқынмен өссе де, бұл үлес одан әрі артуы мүмкін.

Осылайша, еліміздің бюджет жүйесі ішкі салықтық кірістер мен нарықтық қаржыландырудың рөлі артып, мұнай жинақтарын тікелей пайдалану қысқарып келе жатқан модельге біртіндеп ауысып жатыр.